

ÚNOR – klid před rozkvětem?

Plodování v únoru i za tuhých mrazů je běžné. Takto se plodovalo 6. února 2015

Únor je měsícem, kdy ještě může napadnout hodně sněhu, ale také naopak, kdy už mnohdy probíhají i hromadné prolety, když se udělá pár dnů pěkně. V posledních teplých letech je to spíše pravidlo a ne jeden včelař koncem února provádí první předjarní prohlídky. Vše je však plně závislé na průběhu počasí. Tuším, že v roce 2013 bylo naopak chladno a sníh byl i u nás, na jižní Moravě, až do dubnových Velikonoc.

Návod pro použití kalendária

Proto nelze kalendárium brát a pracovat podle něj tak, jak je po lidských měsících napsáno. Vždyť velmi dobře víme, že včela má svůj „včelařský rok“ rozdělený na 7 základních částí, které nezačínají 1. lednem, nýbrž podletím a pokračují podzimem, zimou, předjarem, jarem, časným létem a končí létem. Tyto části roku pak mají svůj počátek zejména podle rozkvětu tzv. vůdčí rostliny. U předjara je to např. olše lepkavá atd. Toto dělení je daleko lepší než podle nějakých dat, ale i u něj se někdy stane, že při dlouhé zimě se předjaro téměř kryje s jarem. Proto své včelařské zásahy konejme v souladu nejen s počasím, ale také s děním ve včelstvu. Z toho vyplývá, že není možné stanovit jednoznačně přesný, kalendářním datem identifikovatelný sled prací ani sled prací podle květu vybraných rostlin. Zásahy však mají svůj stálý uspořádaný sled – tedy po sobě následující zásahy, které jsem si dovolil pro první půlrok rozčlenit následovně do čísel kalendária s tím, že jsem jim přiřadil názvy či podstatné činnosti při nich, které mnozí z vás používáte, aby nám prohlídky byly bližší:

Přehled prohlídek za první půlrok

leden –	prohlídka (dále jen P) č. 1 = P1 – mělová, tj. odběr měli
únor –	P2 = uteplovací, plod pod strop, kontrola zásob a kladení, budící prohlídka
březen –	P3 = plod do dvou nástavků neboli první rozšiřovací prohlídka
duben –	P4 = příprava medníků, vložení materiálu mřížek
květen –	P5 = druhé rozšiřování, vkládání mezistěn, přidávání medníků
červen –	P6 = první odtočení, další vkládání mezistěn

V daných měsících pak samozřejmě proberu i ostatní činnosti, které se obvykle vyskytují, jako je např. tvorba oddělků apod.

Zda tedy jarní prohlídku provedu v únoru, březnu nebo dokonce v dubnu, záleží na počasí a nezapomeňme, že i na nadmořské výšce a hlavně na skutečném stavu ve včelstvech. Čím vyšší nadmořská výška – tím je vše většinou později. Moje kalendárium přece jen lépe časově odpovídá nižším teplejším oblastem, a tak vy z „kopců“ provedete často onen popisovaný zásah později, až to počasí a situace ve včelstvu dovolí. Jinými slovy řečeno budete dostatečně předem informováni.

Některé prohlídky probíhají v různých úlových systémech stejně, jiné se podle zvoleného úlového systému liší. Proto se pokusím nastínit i základní rysy ošetřování v jednotlivých systémech. Pojdme však nejprve k povinnostem náležejícím všem.

Únorové povinnosti

Dvě nejdůležitější únorové povinnosti, které včelař má, je odevzdání měli, a to

zpravidla do 15. února. O způsobu jejího odběru jsme psali minule. Někde to ale už bývá do 31. ledna, proto se včas informujte u příslušné ZO ČSV nebo OVS, abyste neporušili veterinární vyhlášku.

A dále je to hlášení stanovišť včelstev na příslušný místní obecní nebo městský úřad. Tuto povinnost ukládá obecně závazná vyhláška č. 327/2012 Sb. o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin. Toto hlášení musíte podat nejpozději do 28. února! Formulář najdete ve Včelařství nebo na www.vcelarstvi.cz. Přijetí na úřadě si nechte potvrdit nebo pošlete doporučeně. Pokud hlášení neprovedete, vystavujete se nejen riziku pokuty za porušení vyhlášky, ale hlavně zemědělci, kteří se na obecních úřadech informují o umístění včelstev před prováděním chemické ochrany rostlin, se právě o vašich včelách nedozvědí. A pokud by náhodou došlo k otravě včel, nemáte v důsledku toho nárok na náhradu škody!

Práce u včel – Prohlídka 2 – Uteplovací, plod pod strop, kontrola zásob, kladení, budící prohlídka

Všemi těmito názvy označují včelaři první prohlídku. Dovolil bych si je probrat postupně, i když je jasné, že mnohé se provádí naráz.

Uteplení

K uteplení se vedou mnohé diskuze a ne jeden včelař má různý názor, ale obecně se přešlo od podzimního uteplování k uteplení jarnímu, tedy zejména k tomu po proletu. Prolet je spojován s velkým nárůstem

ploch plodu, což je bezesporu pravda, ale mnohdy včelstva sama o sobě a velmi mohutně např. i na 3 až 4 plástech plodují, aniž by měla po proletu. Taková je zapotřebí utepit dříve než po proletu. S uteplením je spojené i vložení strůpkových fólií, kdy

je snad toto předjarní vložení názorovým kompromisem mezi těmi, co tam fólii mají celý rok a těmi, co ji nepoužívají vůbec.

Uteplením pak myslím:

- vložení utepivek do prázdného nástavku;
- výměna tenkého víka za víka s 4 cm tlustým polystyrenem (obr. 1);
- odstranění stropních prodyšných krmítek či nahore ponechaných nástavků s kbelíky, jež přes zimu naopak zaručovaly prodyšný a studený strop atd.

Teplo je důležité v „hlavě“. Osobně preferuji i zmenšení česů a uzavření sít ve dnech posunem podsíťové podložky do horní polohy. Ale mnozí jiní včelaři nechávají vše otevřené včetně oček nebo preferují otevření jen některých. Zde je zapotřebí si uvědomit, že včely si je určitě po čase oblíbí a začnou „včelařit“ okolo nich. To znamená, že pak hůře postupují směrem dolů, ukládají kvanta pylu v horních nástavcích a plodují více na vysoko a úzce a trochu více na výšku. Toto vyhovuje zejména

včelařům s 12 plásty v úlech a těm, co nepoužívají mřížku. Ale opět je rozhodnutí na způsobu otevírání oček na vás. Za sebe mohu říct, že po mnoha pokusech s očky včelařím bez oček. K utepení se tak trochu pojí i úlová stěna. Ta z tvrzeného plastu je jistě nejlepším izolantem, ale nevýhodou je její oblíbenost mezi ptáky (obr. 2). Takové úly je zapotřebí od října do března chránit pletivem. Podle mého názoru je zanedbatelná investice vůči větším rozlohám plodu zejména v chladném předjaří a na jaře.

Kontrola zásob neboli tzv. evidenční prohlídka

Včelstva by měla obsadit 5 až 6 uliček. Samozřejmě 8 uliček, jak vidíme na obr. 3, je úplně ideální a jarní rozvoj bude probíhat

asi zcela jinak než u vyzimovaného plemenáče (obr. 4), kde včelstvo krásně vyzimovává na 3 až 4 uličkách. Ano, i méně početná včelstva přežijí, ale jejich medný přínos nebude asi z jarního medu. Ten však po většinu let tvoří na většině území rozhodující snůšku.

Kontrolu zásob provádím průběžně. Letos na jaře je bude potřeba každý měsíc „rukou zvážít“, anebo jen pohledem pod fólii zkontrolovat. Podzim až do Vánoc byl totiž teplotně nadprůměrný, a tak mám hlášení, že včelstva mnohým včelařům plodují. Ta moje z 95 % nikoliv. Je to právě otázka onoho neuteplování, vyjmutí posledního plodu a v neposlední řadě genetiky. Výběr dle v listopadu neplodujících včelstev je velmi zajímavý a může být dobrou cestou např. i proti varroáze. Stačí pohled pod víko, či u mne pod stropní krmítko, a vše je jasné. Lepší je kontrolovat či se zaměřit na včelstva, která sedí přímo pod stropem a nemají rezervu v možnosti posunu nahoru za zásobami. Což je jejich nejpřirozenější posun v zimě. Nezabýváme se této možnosti zimováním v maloprostorových úlech a dopřejme jim alespoň 35 či 40 cm vysoký úlový prostor pro zimování a uložení zásob.

Plod pod strop

Jde o prohlídku, jejímž principem je umístění plodu do toho nejpohodlnějšího a nejteplejšího místa v úle – tedy pod strop. Většina včelařů však tuto prohlídku neprovádí a ví, že včely se pod strop stejně propodují. Je to na vás. Osobně tento zákrok konám a provádím z 90 % u nízkonástavkových a kombinovaných úlů. U vysokonástavkových úlů je prohození nástavků u mne zapotřebí přibližně jen u 10 % včelstev. Matky většinou kladou v horním nástavku.

A jak se to dělá? Tuto prohlídku provádím tak, že odklopím horní nástavek a pozdvihnutím zjistím množství zásob a pohledem zespodu přítomnost plodu. Pokud tam plod je, úl zavřu. Pokud tam plod není, tak tento zásobní nástavek umístím pod plodový nástavek. Prohazovat se dají nástavky buď plně obsazené, nebo naopak nástavek plný zásob, ale bez včel. Nesmí dojít k potrhání nebo naporcování sezení včel (u plodu to absolutně nepřipadá v úvahu). V plodovém nástavku, který se ocitne

nahore, musí být dostatek zásob. To kdyby se hodně ochladilo a včely se stáhly. Kdo má obavu z nedostatku zásob v horním nástavku, může použít např. těsto Apifonda, nebo své výroby.

Kladení

V tomto čase stačí zkontrolovat mnohdy jen pohledem shora mezi uličky. Jak kvalitně matka v tuto chvíli klade, není až tak podstatné. Většinou nejsou k dispozici náhradní oddělky, anebo je nám líto včelstva spojit. Dávejme si pozor na trubcokladné matky nebo matky, které sice nekladou pouze trubce, ale hodně vynechávají. Ty včelstva do snůškové síly nepřivedou. Tato včelstva je zapotřebí zrušit a připojit k jinému, slabšímu včelstvu. Nikdy nedávejme cokoliv slabého k silnému. Ono slabé včelstvo má totiž po většinou již rozvinutou noseinu, existuje v něm daleko vyšší pravděpodobnost přenosu viróz apod. Někdy se stane, že matku uvidíme, ale neklade. Zkusíme to po 14 dnech znovu, a pokud se stav nezlepší, je také nutné včelstva spojit. Stejně tak je zapotřebí postupovat při **bezmatečnosti**, tj. pokud včelstvo hučí a matka v něm není.

Budící prohlídka

Někdy se nazývá též startovací. Spočívá v podpoře onoho zahájeného plodování. Prvním buzením je již výše popsané prohození zásobního nástavku dolů a umístění plodu pod strop. Další podporou ne-

boli **podněcováním** může být přikrmování těstem, zejména pokud ho máte obohacené vlastním sebraným pylem. U nás používáme kromě těsta Apifonda i těsto Feed Bee, jež obsahuje náhražky pylu rostlinného původu. Nejvyšším stupněm podněcování, používané o něco později (tj. jednoznačně po proletu a za občasných možnostech létání), je pak podávání vody, a to obyčejné nebo sladké – ideálně přímo do úlu. Známe obrovské množství včelařů, kteří podněcování chválí a provádí, ale znám i mnoho těch, co jej považují za zbytečné nebo prorokové. Rozhodnutí je opět na vás.

Úhyn silného včelstva z důvodu nedostatku zásob v horním nástavku bývá způsobený špatnou technikou krmení

Zeslabení včelstva

I k tomuto může z mnoha a mnoha důvodů dojít u každého z nás. Kdy už je zapotřebí včelstva spojit, je individuální otázkou, ale jakmile dojde k zeslabení (viz obr. 5) nebo k jakémukoliv kálení v úle – **přistupte k likvidaci!** Nemusíte samozřejmě házet hned celý úl do kotle, ale rámečky stačí vyvařit ve vařáku a úl vydezinfikovat parafinováním nebo ošetřením bee safem. Pokud však netušíte, proč k zeslabení došlo, jednoznačně nehleďte na řádově stokorunové náklady a odešlete prodyšně zabalený plást k vyšetření na mor a hnilobu plodu. Na nosemu je to téměř zbytečné, ta u takového zbídačeného včelstva bude nalezena téměř vždy, ale není onou prvotní příčinou.

První jarní prolet

V horních částech článku velmi často padlo slovo prolet. Myšlen je tím právě onen první jarní hromadný prolet. Jedná se většinou o den, kdy teplota překročí asi +10 °C a kdy hlavně co nejméně fouká vítr a co nejvíce svítí sluníčko. Slunná stanoviště zde mají velikou výhodu. Mnohdy však nastává inverze, kdy na horách včely létají, a my v nížinách máme smůlu. Podstatné je si uvědomit, že na tento očištný prolet trvající např. dvě hodiny, se nedostanou všechny včely a pak se nejedná o hromadný prolet, po kterém včely tzv. naskočí. Ideální jsou dva tři dny létání a pak můžeme hovořit o tom, že se „všechny“ včely z úlu měly možnost proletět a vykálet. Poté lze také bez problémů včelstva prohlédnout, neboť včely již vědí, kde bydlí. Dřívější prohlídky, pokud jsme nuceni je konat, děláme velmi rychle, aby včely nevylétly. Jinak si již nepamatují, kde bydlí a je s nimi konec.

Jak se na prolet připravit? Otevřít slunci svá včelstva. Osobně před očekávaným proletem sundám česnové vložky – tím

zvětším otvor česna na 2,5 x 15 cm – a kde mohou, úplně odstraním podsíťovou vložku. Jde o to vyhnat zimu z úlu a včelám sdělit, že mohou ven. Po opravdu mohutných hromadných proletech vracím podsíťovou vložku zpět a po prvních jarních prohlídkách vsunuji i tzv. podmetovou vložku do dna pro snížení jeho výšky. Kdo zimuje včelstva ve třech a více nástavcích, nedělá nic. Tam výška dna nehraje roli.

Myslet na racionalizaci

Kromě výše uvedených prací pokračuje včelař v únoru v přípravě a opravách. Je třeba být připraven, protože jaro může přijít náhle. Pokud již počasí dovolí práci venku, můžeme dezinfikovat nástavky a plemenáče. Stloukají se a drátkují rámečky a natavují mezistěny, kontrolují a dokupují se materií mřížky. Vyčistí se a opraví dýmák apod. Někoho z vás určitě zarazilo ono natavování mezistěn v únoru. Zde se názory opět různí, ale osobně mi přijde pravdivé sdělení učitele včelařství přítele Libora Ha-

nouska o tom, že je ideální, když mezistěna přemrzne natavená na rámku, aby zpórovatěla, ožíněla, „vysmrkla“, zkrátka byla pro včely lepší. Samozřejmě mezistěny zatavuji nahřáté v termokomoře na ztekucování medu na 30 °C a v teplé místnosti a před vlastním zatavením provedu zvlnění zvlnovačem. Souš je pak pevnější a drátek nepůsobí v medometu jako nůž a mohu vytáčet vyšší rychlostí a rychleji než bez zvlnění.

V únoru přichází i poslední možnost zamyslet se, zdali nemůžete využít různé krajské dotace nebo evropskou dotaci na vybavení. Je v pořádku medomet? Nebylo by dobré poříditi si parní vyvíječ na tavení vosku? Vosk se draho vykupuje. Výhod je několik. Za prvé již nemusíte znovu drátkovat a za druhé je to dezinfekce párou. Tedy nosema, zvápenatění, zavíječ nemají šanci. Inu, i včelař by měl myslet na racionalizaci a zjednodušení práce.

Nu, a pokud v únoru ještě napadne sníh, je poslední klidný čas dát si kávičku a přechíst Včelařství. Jakmile přejde předjaří a začne jaro, už ten čas nebude.

Miroslav Sedláček,
včelařící s dědečkem od 7 roků,
v současnosti 650 včelstev
vzdělávací web: www.zacinamvcelarit.cz

Únor u včelaře:

- odběr a odevzdání zimní měli – nejzazší termíny!;
- hlášení stanovišť včelstev na obecní úřady do 28. 2.!
- po proletu kontrola a utepení strůpků, umístění strůpkových fólií;
- tavení a čištění vosku, provedení výměny za mezistěny;
- očekávání proletu;
- prohlídka včelstev při oteplení;
- spojení slabých včelstev, ale jen pokud jste si jisti, že jsou zdravá!;
- hlášení podezřelých hromadných úhynů, odeslání vzorků;
- množení včelařských dřevin řízkováním;
- ohlídání si krajských a dalších dotací pro včelaře;
- včasné objednání včelařského vybavení na sezonu.